

AVRUPA SOSYAL ŞARTI ,KİŞİNEV DEKLARASYONU ,

SUÇA YÖNELEN ÇOCUK VE GENÇLER DAHİL TBMM ARAŞTIRMA KOMİSYONU VE DE CEZA ADALET YÖNETİMİ AÇISINDAN SOSYAL HİZMETLERDEN YARARLANMA HAKKI BAĞLAMINDA SOSYAL KORUMADA Kİ BOYUT

SHU Nihat Tarımeri

Bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 90. maddesi, uluslararası hukuk ile iç hukuk arasındaki hiyerarşiyi belirleyen "kilit taş" niteliğindedir. Bu madde, özellikle 2004 yılında yapılan değişiklikle birlikte, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşmeleri kanunların üzerinde bir konuma taşımıştır.

2004 yılından beri Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca, usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Ancak 2004 değişikliği ile eklenen şu cümle, hukuk sistemimizde devrim niteliğindedir:

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır."

Dolayısıyla bu sözleşmeler hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne başvurulamaz. Bir kanun ile temel haklara ilişkin bir sözleşme (örneğin AİHS veya Avrupa Sosyal Şartı) çelişirse, hâkim kanunu değil, sözleşmeyi uygulamak zorundadır.

Ayrıca, kanunlaşmış sözleşmeler arasında yer alan Avrupa Sosyal Şartı (ASS), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "ekonomik ve sosyal haklar" alanındaki tamamlayıcısıdır. Türkiye, hem 1961 tarihli Şart'ı hem de 1996 tarihli ve 163 sayılı Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı (GGASS) bu süreçte onaylamıştır. Görüldüğü gibi 26 Şubat 1965 tarihinde yürürlüğe giren 35 sayılı ASS'nin Türkiye tarafından onaylanmasının uygun bulunmasına dair kanun ise ancak 14 Ekim 1989 tarihli ve 20312 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.¹1961 tarihli bu uluslararası sözleşme, Türkiye'de ekonomik ve sosyal hakları koruma altına alarak 24 Aralık 1989'da yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmede zorunlu kısım (Md. 1, 12, 13, 16, 19), seçimlik kısımda onaylananlar (Md. 3, 5, 7, 11, 14, 17, 18) ve onay dışı bırakılanlar (Md. 2, 4, 6, 10, 15) dahil böyle bir öykü söz

¹ <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20312.pdf>
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070409-1.htm>

konusudur. Anayasal açıdan 2004 yılından beri sosyal haklar, insan hakları ve çocuk hakları açısından yeni dönem başlamıştır² Yine bu süreçte Türkiye, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı (GGASŞ) 2007 yılında onaylarken bazı maddelere (örneğin örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık haklarının bazı fıkraları ile bazı hükümlere) çekince koymuş, ancak daha önceki çekinceler kaldırılmıştır. Hâlen sosyal ve hukuk devlet özelliği ve sosyal adalet açısından, sosyal haklar arasında çalışma hayatı dışında kalan sosyal korumaya yönelik aile, sosyal hizmetler, sosyal yardım, sağlık ve yoksulluk ile ilgili hükümler, Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrası uyarınca kabul edilen maddeler doğrudan iç hukukun parçasıdır. Usul açısından da öncelik olup uygunluk ve tutarlılık için temel bir kaynak ve dayanak noktasıdır.

Anayasa m. 90, dolayısıyla Avrupa Sosyal Şartı'nı sadece bir "temenni" belgesi olmaktan çıkarıp, insanlık ve insan hakları için bir sınav belgesidir. İnsana, insan bakmak amacıyla da çalışma hayatı dahil çocuklar, gençler, aile ve toplulukların haklarını koruyan bağlayıcı bir hukuk normu haline getirmiştir. İnsan onurunun korunması bağlamında geline nokta da Türk hukuk dünyasının da aynı zamanda sosyal devlet ilkesinin korunması ve gelişmesi içinde ödev ve görevi öne çıkarmaktadır. Ancak irdelenmemiş ve hâlen içselleştirilmemiştir.

Ayrıca sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı (ASŞ Md.14) ³ ile ilgili olarak Türkçeye yanlış bir şekilde tercüme edilen Şartname, yaşlılar, çocuklar, engelliler ve göçmenler gibi savunmasız kişilerin korunmasını da özellikle vurgulamaktadır. Bu haklardan ayrımcılığa uğramadan yararlanılmasının sağlanmasını şart koşmaktadır.

Avrupa çapında hiçbir yasal araç, Şartın sağladığı kadar kapsamlı ve geniş bir sosyal hak koruması sağlamamaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği hukuku için bir referans noktası görevi görmektedir; Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı'ndaki sosyal hakların çoğu Şartın maddelerine dayanmaktadır.

Bu nedenle Şartname/Antlaşma/Sözleşme, Avrupa'nın Sosyal Anayasası olarak kabul edilir ve kıtadaki insan hakları mimarisinin temel bir bileşenini temsil eder.

² <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=035>
<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=163> Erişim 25.04.2026

³ <https://www.anayasa.gov.tr/media/3680/avrupasosyalsarti.pdf>
https://tr.wikipedia.org/wiki/Avrupa_Sosyal_%C5%9Eart%C4%B1
<https://www.cocukkorumatürkiye.com/avrupa-sosyal-sarti-14-madde-gercege-aykiri-ceviri-ile-sosyal-hizmetler-icin-kara-leke-2/>
<https://www.csqb.gov.tr/Media/nypfl50d/avrupa-sosyal-%C5%9Eart%C4%B1.pdf>
<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/3bb6c4bd-524a-45b9-851b-257c539fa11f.pdf>

Hukuki ve sosyal koruma ;– çocuğun hukuki durumu; – genç suçluların ıslahı; – kötü muamele ve şiddete karşı koruma;– emek sömürsünün (cinsel ve sair) her biçimiyle yasaklanması; – ailenin hukuken korunması (eşler arasında eşitlik ve çocuklara eşit muamele, eşlerin ayrılığı durumunda çocukların korunması); – sosyal güvenlik, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakları; – yoksulluk ve toplum dışı kalmaya karşı korunma hakkı; – çalışanların çocuklarına bakılması; – yaşlı kişiler yararına özel tedbirler alınması. Erişim 25.04.2026

Ancak Türkiye'de çalışma hayatı için bazı çekincelerin yanı sıra Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne yönelik Kolektif Şikâyet Mekanizması ise önemli bir denetim yollarındandır. Ne var ki Türkiye için "Kolektif Şikâyet Usulü"ne ilişkin ek protokolü henüz onaylanmamıştır. Bu yöndeki engelleme sadece sosyal hakların yanı sıra insan hakları ve çocuk hakları sorununu ortaya çıkarmaktadır. ASŞ'deki hakları korumak ve geliştirmek yerine irdelenmemesi ve korunmaması sosyal devleti ve sosyal adaleti zedelemektedir. Diğer yandan bu süreçte ASŞ ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tamamlayıcı olduğu için hukuksal koruma ve bireysel başvuru açısından da dikkat edilen bir antlaşmadır.

Türkiye dahil Avrupa'da insan hakları ve sosyal haklar için böyle bir öyküde, çocukların ve gençlerin sosyal, ekonomik ve hukuksal korumayı içeren sosyal korumaya yönelik Avrupa Sosyal Şartı ise 60. yılını doldurmaktadır. ⁴ 18-19 Mart 2026 tarihinde ise Moldova Cumhuriyeti Kişinev'de "Sosyal Haklar" konulu yüksek düzeyli bir konferans düzenlenmiştir.

Türkiye'nin de dahil olduğu konferans, sosyal haklar ve sosyal politikadan sorumlu bakanları ve diğer üst düzey yetkilileri, Avrupa Konseyi yetkililerini, Avrupa Birliği kurumları, Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Çalışma Örgütü temsilcilerini bir araya getirmiştir. Katılımcılar arasında ayrıca sivil toplum, sosyal ortaklar, akademi, ulusal insan hakları kurumları, eşitlik kuruluşları ve bunların Avrupa ağlarının temsilcilerinin de yer aldığı açıklanmaktadır.

Avrupa Sosyal Şartı'na olan bağlılıklarını yeniden teyit ederken ileriye dönük bir bildiriği imzalayıp kabul etmişlerdir. Sosyal hakların korunmasına olan bağlılıkları aynı zamanda sosyal adaleti demokratik istikrar ve dirençle ilişkilendirmektedir.

Konferans'da Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Prof. Dr. Vedat Işıkhani tarafından da teyit edildiği ve bildiriği imzaladığı görülmektedir. "Avrupa için Yeni Demokratik Pakt" olarak sosyal adaleti temel hedef olarak belirleyen bu Pakt, yenilenmiş taahhütler, sektörler arası entegre çözümler ve sosyal hakları desteklemenin yenilikçi yolları için bir fırsat sunduğunu açıklamaktadır.

4 <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/high-level-conference-on-social-rights-18-19-march-2026-chisinau>

<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter>

<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/-european-social-charter-and-european-convention-on-human-rights>

<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/developments-and-perspectives-regarding-the-charter-in-the-council-of-europe-member-states>

<https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/activity-reports>

<https://www.csgb.gov.tr/haberler/bakan-isikhan-moldovada-avrupa-konseyi-sosyal-haklara-iliskin-yuksek-duzeyli-konferansina-katildi/> Erişim 25.04.2026

Bildirge, adil çalışma koşulları, sosyal koruma ve çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler ve Roman toplulukları gibi savunmasız gruplara destek de dahil olmak üzere hakların etkin bir şekilde uygulanmasını talep etmektedir. Üye devletler, cinsiyete duyarlı politikalara, aktif katılıma ve güçlü sosyal diyaloga bağlılık göstermektedir. Bildirge, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin sonuçlarına uyulmasının ve ulusal ve yerel makamlarla koordinasyonun güçlendirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Şartın pratik etkisini güçlendirmek için Avrupa Konseyi organları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliğine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Diğer yandan konferans çerçevesinde Arnavutluk, Andorra, Belçika, Hırvatistan, Fransa, Litvanya, Malta ve Norveç, Avrupa Sosyal Şartı'nın ek hükümlerini kabul ederek sosyal hakların korunmasını daha da güçlendirme niyetlerini ortaya koymuşlardır. Türkiye ise çalışma hayatı dahil bazı çekincelerin yanı sıra Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'ne yönelik "Kolektif Şikâyet Usulü"ne ilişkin ek protokolü henüz onaylamamış bir ülkedir. Türkiye açısından özellikle sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı dahil sosyal korumaya yönelik haklarını teyit eden Kişinev Deklarasyonu'nda çocukların, gençlerin ve ailelerin korunmasına yönelik yükümlülükler ise mevcut olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Türk Medeni Kanunu (TMK) açısından birlikte ele alınması gerekmektedir.

Ayrıca bu yönde Avrupa Konseyi Bakanlık Komitesi tarafından sosyal hizmetlere yönelik hem eğitim hem de profesyonelleşme açısından 1967 yılından beri alınan kararlar, aynı zamanda BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki "çocukların üstün yararı ilkesi" ile gençlik adaleti yönetimine yönelik asgari standartlara dayalı kurallar için öne çıkan Pekin Kurallarında değerlendirme noktasıdır.

Diğer yandan 20 yıldan beri 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunun (ÇKK) ve Türk Ceza Kanunu(TCK) nun 31. madde ile ile geline nokta çocuklar ve gençler ile ilgili suçluluk boyutu için TBMM tarafından 19.11. 2025 tarihli ve 1478 sayılı araştırma komisyonu kurulmuştur.⁵ 20 yılından beri çocukların korunması amacıyla hem adalet yönetimi hem de sosyal hizmetler yönetimi açısından söz konusu uygulamalar ile adalet bekletilmektedir. Özellikle suça yönelen çocuk ve gençler açısından 2025 yılında güvenlik birimi dahil adalet yönetimi açısından 1.3 milyon çocuk için geline nokta içinde önemli bir araştırma komisyonudur. Dolayısıyla süreçte yapılan görüşmeler, tutanaklara da yansımaktadır. Yansıyan bilgiler ile birlikte sosyal koruma ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı bağlamında ele almayı özellikle gerekmektedir.Komisyon için bu yöndeki son raporlamada öne çıkan görüş ve bilgiler aynı zamanda tarihe not düşülen önemli bir çalışmadır. Hâlen yaşanan yapısal sorunların, son Kişinev Bildirgesi ve ASS dahil ÇHS açısından Anayasa'ya uygunluk bağlamında bazı bilgiler için bir bilgi notu ise aşağıda yer almaktadır.

SHU Nihat Tarımeri ⁶

⁵ <https://www.tbmm.gov.tr/MeclisArastirmasiKomisyonlari/SSC-Anasayfa> Erişim 25.04.2026

⁶ Zürih Gençlik Savcılığı (Eski) Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı

BİLGİ NOTU

A .Kişinev Bildirgesi'nin (19 Mart 2026) Türkçe Çevirisi (Deepseek)

Metin, orijinal yapısı ve resmi

YÜKSEK DÜZEYLİ KONFERANS Bildiri

AVRUPA SOSYAL ŞARTI

(Kişinev, Moldova Cumhuriyeti, 18-19 Mart 2026)

1.Avrupa Konseyi'ne üye devletler, Kişinev'de bir araya gelerek, özellikle Avrupa Sosyal Şartı'nda düzenlenen sosyal hakların, Avrupa'nın birbiriyle örtüşen ve birbirini güçlendiren toplumsal krizlerle boğuşması nedeniyle benzeri görülmemiş bir baskı altında olduğunu kabul ederler. Demokratik istikrar ve güvenlik, artan sosyo-ekonomik eşitsizlikler ve yaşam maliyeti krizinden doğrudan etkilenmektedir. Bu faktörler ile Rusya'nın Ukrayna'ya karşı saldırgan savaşı dâhil olmak üzere istikrarsız uluslararası durumdan kaynaklanan savunma harcamalarını artırma ihtiyacı, hâlihazırda iklim değişikliği, COVID-19 salgınından kaynaklanan sağlık sorunları ve demografik değişimle mücadele eden hükümetler, kurumlar ve topluluklar üzerinde yük oluşturmaktadır.

2.2023 tarihli Reykjavik Bildirgesi ve 2024 tarihli Vilnius Bildirgesi, Avrupa Konseyi'ne üye devletlerin, sosyal adaleti sağlamaya yönelik temel bir araç olan Avrupa Sosyal Şartı tarafından güvence altına alınan sosyal haklara yönelik siyasi taahhütlerini güçlendirmiştir. Vilnius Bildirgesi, Bakanlar Komitesi'nin Şart sistemi ve izleme prosedürlerinin uygulanmasını iyileştirmeye yönelik aldığı kararları memnuniyetle karşılamıştır.

3Bu bağlamda üye Devletler, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve varsa Avrupa Birliği (AB) dâhil olmak üzere diğer uluslararası veya bölgesel kuruluşlar tarafından kabul edilen sosyal haklar ve sosyal adaletle ilişkin tanınmış ilkelere olan bağlılıklarını yinelerler. Bu ilkelerin 2025 tarihli Doha Bildirgesi ile uyumunu kabul ederler.

4 Sosyal hakları güvence altına alma ve sosyal adaleti sağlamadaki zorluk, kamu otoritelerine ve demokratik kurumlara duyulan güvensizliğin önemli bir itici gücüdür. Üye Devletler, Avrupa için Yeni Demokrasi Paketi (Pakt) girişimini memnuniyetle karşılamaktadır. Sosyal adalet temel bir hedef olarak Pakt, yenilenmiş taahhütler, sektörler arası entegre çözümler ve sosyal adaleti desteklemek için yenilikçi yollar sunmaktadır. Bakanlar Komitesi'nin daha önce belirttiği gibi, sosyal adalet, eşitlik ve dayanışmaya dayalı, temel insan ihtiyaçlarını karşılayan, adil yeniden dağıtım mekanizmaları yoluyla eşitsizlikleri

Çocuk Koruma Türkiye (Koordinatör) ntarimeri@gmail.com

azaltan ve her bireyin becerilerini geliştirip kullanması için gerekli koşulları toplu olarak güvence altına alan bir toplumu ifade eder.

5.Sosyal haklara yatırım yapmak, sürdürülebilir, dirençli, adil ve kapsayıcı toplumlar inşa etmek için hem ahlaki bir zorunluluk hem de stratejik bir tercihtir. Bu tür bir yatırım, eşitsizliği azaltır, sosyal uyumu ve nesiller arası adaleti teşvik eder, demokratik istikrarı ve güvenliği artırır. Aynı zamanda, tüm yönetim düzeylerinde kurumlara ve kamu otoritelerine duyulan güveni güçlendirir. Sosyal haklara yatırım yapmak, demokrasinin geleceğine yatırım yapmak anlamına gelir. Demokratik istikrar ve güvenlik ancak sosyal hakların yeterince korunduğu yerde sağlanabilir.

6.Bu Yüksek Düzeyli Konferans vesilesiyle, üye Devletler ve Konferansa katılanlar:

a. Avrupa Sosyal Şartı sistemi tarafından güvence altına alınan sosyal hakların korunmasına ve uygulanmasına olan tam bağlılıklarını yineler ve üye Devletleri, ek yükümlülüklerin (toplu şikâyet sistemi öngören 1995 tarihli Ek Protokol dâhil) kabul edilmesi olasılıklarını gözden geçirmeye devam ederken, Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nı (1996) onaylamayı değerlendirmeye teşvik eder;

b. Özellikle Avrupa Sosyal Şartı'nda düzenlenen sosyal hakların güvence altına alınmasının, başta ekonomik istikrarsızlık, düşen çalışma ve yaşam standartları ve sınırlı fırsatlara ilişkin korkular olmak üzere demokrasiye yönelik artan tehditlerle mücadelede esas olduğunu kabul

eder;

c. Yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelenin bir insan onuru meselesi olduğunu kabul eder. Yaşam maliyeti krizi durumu, özellikle gelirlerinin daha büyük bir kısmını temel ihtiyaçlara harcamak zorunda kalan en savunmasız gruplar olan tek ebeveynli aileler, çocuklar, gençler, engelliler, yaşlılar ile Romanlar ve Göçebeler için kritik olmaya devam etmektedir. Bu kriz, düşük gelirli haneleri ve özellikle savunmasız nüfus gruplarını orantısız bir şekilde etkilemiştir ve hâlâ etkilemektedir;

d. Dijitalleşme, yapay zekâ ile iklim ve demografik değişimlerden kaynaklananlar dâhil olmak üzere, Avrupa'da ortaya çıkan çalışma hayatı hakları zorluklarının ele alınmasının önemini vurgular;

e. Etkili sosyal diyalog, örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlığın adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir çalışma geleceği için vazgeçilmez olduğunu kabul eder;

f. Şart'ın izleme organı olan Avrupa Sosyal Haklar Komitesi ile Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu'nun Hükümetlerarası Komitesi tarafından yürütülen takip ve diğer çalışmaların oynadığı rolü kabul eder;

g. Özellikle sosyal hakların uygulandığı yerel düzeyde olmak üzere, Şart'ın görünürlüğünün, anlaşılmasının, farkındalığının ve sahiplenilmesinin güçlendirilmesinin önemini kabul eder;

h. Bakanlar Komitesi'nin 2022 reform paketinin uygulanmasının önemini ve buna ilişkin inceleme ve değerlendirmelerin dikkate alınması gereğini vurgular;

i. Sosyal haklar konusunda koordineli eylemleri teşvik etmek için Avrupa Konseyi içinde, Şart antlaşma organları, Parlamenter Asamblesi, Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, İnsan Hakları Komiseri, STK'lar Konferansı, diğer izleme organları ve ilgili hükümetlerarası komiteler arasında daha iyi iş birliğine ihtiyaç olduğunun altını çizer;

j. Tutarlılık ve tamamlayıcılığı sağlamak amacıyla Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler, ILO ve AB arasında kurumsal diyalog ve sinerjilerin önemini kabul eder.

7.Yukarıdakilerin ışığında, üye Devletler:

a. Gerekli durumlarda, sosyal haklardan eşit şekilde yararlanmayı ve yaşam/çalışma fırsatlarına adil erişimi sağlayacak yasa ve politikaları kabul etmeyi, böylece haklar ve yükümlülükler arasında yeterli bir dengeyi koruyarak ve işgücü piyasasına katılım teşviklerini güçlendirerek, özellikle Avrupa Sosyal Şartı'nda düzenlenen haklardan yararlanmanın hukuken ve fiilen etkin bir şekilde güvence altına alındığı daha güçlü, daha uyumlu, daha demokratik ve sosyal açıdan daha adil bir Avrupa'yı inşa etmeyi taahhüt eder;

b. Ulusal sistem ve uygulamaları gereği dikkate alarak, işgücü piyasalarındaki mevcut ekonomik, demografik ve teknolojik dönüşümlerin, insana yakışır çalışma koşulları, işyerinde onur, adil ücret, sosyal korumaya erişim ve etkili sosyal diyalog dâhil olmak üzere sosyal haklara saygı gözetilerek işçileri merkeze almasını sağlamayı taahhüt eder;

c. Kadınların yaşadığı kalıcı sosyal hak eksikliklerini, bunlarla sınırlı olmamak üzere cinsiyete dayalı ücret ve emeklilik maaşı farklarından, kadınların güvencesiz işlerde aşırı temsil edilmesinden ve karşılıksız ev içi ve bakım işlerinin kadınlar üzerindeki orantısız yükünden kaynaklanan eksiklikleri ele alan, toplumsal cinsiyete duyarlı ekonomik ve sosyal politikaları kabul etmeyi taahhüt eder;

d. Yoksulluğun ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması ile eşit, kapsayıcı toplumların sağlanmasına ilişkin stratejiler dâhil olmak üzere, sosyal hakların gerçekleştirilmesine yönelik strateji ve tedbirlerde çocuk ve genç perspektiflerini ve katılımını güçlendirmeyi, bu amaçla kurumsallaşmış, düzenli ve anlamlı katılım mekanizmaları ile danışma yapıları oluşturmayı taahhüt eder;

e. Yaşlıların aktif sosyal vatandaşlık hakkını güvence altına almak için tedbirler almayı, yaş ayrımcılığı ve yaşa dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırmayı, ayrıca yaşlıların topluma katılımları ve bağımsız yaşamlarını sürdürebilmeleri dâhil olmak üzere sosyal korumalarını sağlamak için gerekli adımları atmayı taahhüt eder;

f. Engellilerin bağımsızlık, sosyal içirme ve toplum yaşamına katılım haklarını, kaliteli hizmetlerin tüm engelliler için gerçekten mevcut ve erişilebilir olmasını sağlamak için gerekli adımları atarak etkin bir şekilde kullanmalarını güvence altına almayı taahhüt eder;

g. Ulusal koşulları ve gerçeklikleri dikkate alarak, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin sonuç ve kararlarını, bunlarla sınırlı olmamak üzere Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu'nun Hükümetlerarası Komitesi tarafından önerilen takip tedbirlerine dayanarak uygulamaya koymak için uygun tedbirleri almayı taahhüt eder;

h. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi, Avrupa Sosyal Şartı ve Avrupa Sosyal Güvenlik Kodu'nun Hükümetlerarası Komitesi, yetkili ulusal, yerel ve bölgesel makamlar ile diğer paydaşlar arasında, sosyal hakların uygulamada gerçekleştirilmesinin iyileştirilmesi ortak hedefine yönelik olarak, yapıcı bir ruhla yürütülen güçlendirilmiş diyalogu teşvik etmeyi ve geliştirmeyi kararlılıkla taahhüt eder;

i. Avrupa Konseyi'nin ilgili alanlardaki iş birliği faaliyetlerine tam olarak katılmayı ve desteklemeyi ve Şart'ın ulusal düzeyde uygulanmasını iyileştirmek için Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB) tarafından sağlanan finansman seçeneklerini keşfetmeyi kararlılıkla taahhüt eder;

j. İlerlemeyi izlemek, iyi uygulamaları paylaşmak ve antlaşma kapsamındaki ilave taahhütleri teşvik etmek amacıyla sosyal haklar ve Avrupa Sosyal Şartı'na ilişkin Yüksek Düzeyli Konferanslar aracılığıyla siyasi angajmanı sürdürmeyi kararlılıkla taahhüt eder.

8Katılımcılar, Moldova Cumhuriyeti makamlarına Yüksek Düzeyli Konferansın mükemmel organizasyonu ve nazik misafirperverlikleri için teşekkür eder ve Portekiz'in 2029 yılında Bakanlar Komitesi Başkanlığı sırasında 3. Yüksek Düzeyli Konferansa ev sahipliği yapma davetini memnuniyetle karşılar.

B. Kişinev Bildirgesi Işığında ki Bilgi Notu

Sayın

TBMM Çocuk Araştırma Komisyonu Başkanlığı dahil Çocuk Koruma Kanunu kapsamındaki sorumlu ilgililere ,

Konu: Kişinev Bildirgesi (2026) ve Türkiye’de Suça Yönelen Çocuklar ve Gençlik Sorununa Yönelik Yapısal Şiddet dahil Sorunlar ve Bazı Öneriler Hk.

Avrupa Konseyi’ne üye devletlerin 18-19 Mart 2026’da Moldova’nın başkenti Kişinev’de kabul ettiği **Yüksek Düzeyli Konferans Bildirisi (Kişinev Bildirgesi)** , sosyal hakların korunmasını demokrasinin ve toplumsal istikrarın ön koşulu olarak tanımlamaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Prof.Dr. Vedat Işıkhani tarafından da imzalanan bildirimde “**sosyal vatandaşlık**” kimliği de öne çıkmaktadır.Bu özellikle ile birlikte Bildirgenin 5. paragrafında ifade edildiği gibi: “Sosyal haklara yatırım yapmak, demokrasinin geleceğine yatırım yapmak anlamına gelir. Demokratik istikrar ve güvenlik, ancak sosyal hakların yeterince korunduğu yerde sağlanabilir.”

Bu bildirge, Türkiye’nin de taraf olduğu Avrupa Sosyal Şartı’nın (1961) ve sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı dahil Gözden Geçirilmiş Şart’ın (1996) ruhunu yeniden teyit etmekte ve üye devletlere somut yükümlülükler getirmektedir. **Aşağıda, bildirgenin ilgili maddeleri ışığında, TBMM Suça Sürüklenen Çocuklar Araştırma Komisyonu’nun tespitleriyle birleştirilmiş ve savcılıktaki yığılma, 12-15 yaş hekim raporu dahil mesleki erozyon ve yapısal çözüm önerileri detaylandırılmış ve vurgulanması bir bir çalışma hazırlanmıştır.**

1. Kişinev Bildirgesi’nin Çocuk ve Gençlik Adaleti Açısından Anlamı

Bildirgenin **6(c)** maddesi, çocukları ve gençleri “**en savunmasız gruplar**” arasında saymakta ve yaşam maliyeti krizinin çocukların ve gençlerin orantısız şekilde etkilediğini kabul etmektedir.Bilindiği gibi 1.Nisan 2026 tarihli rapor ve TBMM Araştırma Komisyonu’nun 2024-2025 verilerine göre, suça sürüklenen (?) çocukların %87,1’i daha önce bir işte çalışmış, %47,9’u okula gitmemekte, %52,9’u uyuşturucu madde kullanmaktadır. **Bu bulgular, bildirgenin “yoksulluk ve sosyal dışlanma ile mücadelenin bir insan onuru meselesi olduğu” tespitini doğrulamaktadır.**

Bildirgenin **7(a)** maddesi, üye devletlerin sosyal hakları “**hukuk**en ve **fiilen**” güvence altına almasını taahhüt etmektedir. Türkiye’de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) **hukuk**en mevcuttur, ancak savcılık birimdeki “çocuk bürosu”, denetim ve de çocuk ve dünyada karşılığı olmayan çocuk ağır ceza mahkemesinin bile Türkiye halen yaygınlaşmamaktadır. Pekin Kurallarına dayalı Çocuk Hakları Sözleşmesi ,bu yöndeki Avrupa Sözleşmesi,Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve de Avrupa Sosyal Şartına rağmen 20 yıldan beri **fiilen** işlememektedir. Bunun en çarpıcı örneği, **ÇKK’nın 6. maddesindeki bildirim yükümlülüğü** ile **soruşturma evresindeki sosyal inceleme raporu (SİR) zorunluluğunun** uygulanmamasıdır.Bu hukuksal bir skandal ve garabetlik olup sosyal hizmet konusunda eğitim almamış kişiler tarafından düzenlenmesi ve bu yönde yapılan ortaklık adalet katliamıdır.

Özellikle de sosyal hizmetlerin dışlanması amacıyla başta Pekin Kurallarına dayalı ÇHS ve Avrupa Sosyal Şartı’nın dikkat edilmemesi ve çocuklar için söz konusu araçlar ve bakış ile adalet katliamı hem ÇKK hem de 31 madde ile de süre gelmektedir. Bu bağlamda Bildirgenin **7(d)** maddesi, görüldüğü gibi çocukların ve gençlerin **kurumsallaşmış, düzenli ve anlamlı katılım mekanizmaları** ile karar süreçlerine dâhil edilmesini taahhüt etmektedir. TBMM raporunda ise, çocukların kendi ifadeleriyle “Arkadaşlarım doğru insanlar olsaydı” (%32), “Ekonomik düzeyim daha iyi olsaydı” (%18,8) dedikleri tespit edilmiştir.

Bu yanıtlar, çocukların kendi sorunlarını tanımlama kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir.Değerlendirilmesini de gerekmektedir. Ancak Türkiye’de ÇHS ve ASŞ ve de Anayasa’ya rağmen pasifleşmiş kurumsal mekanizmaların katkıları ile çocuk katılımı dahil aktif bir kurumsal mekanizma halen bulunmamaktadır.Adalet yönetiminde ÇKK’na rağmen sosyal hizmet eksenli aktif bir savcılık,eğitim hizmetinde halen eksik olan okul sosyal hizmet birimi ⁷,bir asırdan sosyal hizmetler de resmi vesayet birimi yok sayan hukuk ve sosyal hizmet dünyası ve aktif yerine 20 seneden beri mevcudu korumaya yönelik sorunlar ÇHS ve Avrupa Sosyal Şartı’na ve de Anayasa’ya rağmen süre gelmektedir.

Yapısal sorunlar ve bakış ile ilgili olarak Bildirgenin **7(g)** ve **7(j)** maddeleri, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi’nin kararlarının takip edilmesini ve Yüksek Düzeyli Konferansların sürekliliğini öngörmektedir. **Bu, TBMM Araştırma Komisyonu’nun 10 Nisan 2026’da sona erecek olmasının kabul edilemez olduğunu göstermektedir.Bu açıdan TBMM dahil kalıcı bir izleme/gözleme mekanizması kurulmalıdır.**

2. Savcılıktaki Yığılma: Kişinev Bildirgesi’nin 7(a) Taahhüdü Açısından Değerlendirme

⁷ <https://www.cocukkorumaturkiye.com/sosyal-hizmet-ve-okul-sosyal-hizmeti-bir-lutuf-degil-etik-hukuk-ve-sistemik-bir-zorunluluk-olup-gelecegin-cimentosudur/>

Adalet Bakanlığı tarafından açıklanan 2025 yılı için Adalet İstatistik ile ilgili bilgiler ile⁸ :

•**Soruşturma evresi (Cumhuriyet başsavcılıkları):** Tekil gelen çocuk sayısı 322.149'dan 330.496'ya (+%2,6) yükselmiş, ancak karara bağlanan dosya sayısı düşmüştür. Çoklanmış işlem sayısı (suç türü ve dosya yılı çoklamasıyla) **497.162**'dir. Devir oranı %41,5'tir. Ortada bir yığılma görülmekte ve artmaktadır.

•**Kovuşturma evresi (ceza mahkemeleri):** Tekil sanık çocuk sayısı 177.907'den 184.529'a (+%3,7) çıkmış; çoklanmış işlem sayısı ile birlikte 12-17 yaşındaki çocuk/genç sayısı **267.110**'dur. Devir oranı %45,3'tür.

•**Uyuşturucu suçları (kamu sağlığı):** Hem eğitim, hem sosyal hizmetler, hem, sağlık ve adalet yönetimi açısından her iki evrede de patlama göstermiştir (dosya sayısı +%21,6). 2025'te kovuşturmada 14.224 dosya bulunmaktadır.

•**Şiddet suçları (vücut dokunulmazlığı):** Toplumsal öfkelemenin her alanda yayınlaması ve olağanlaşması açısından soruşturma evresinde dava açma eğilimi artarken, kovuşturma evresinde HAGB ağırlıklı karar verilmektedir (%43,6). Dosya sayısı %7,3 artmıştır.

•**Malvarlığı suçları:** Sosyoekonomik gelişmeler açısından yaşanan gelişmeler birlikte ele alındığında soruşturmada takipsizlik (KYOK) artmış (%36,9 → %52,6), kovuşturmada mahkûmiyet oranı yüksek seyretmektedir (%52,8). Bu resim diğer ülke örnekleri ile ayrılmamaktadır.

•**Cinsel suçlar:** Adalet yönetimi ve sosyal hizmetlere bakışa orantılı olarak soruşturmada KYOK oranı %50,8'e, kovuşturmada beraat oranı %28,5'e yükselmiştir. İspat zorluğu ve mağdur çocukların adalet erişim sorunu yanı zamanda gençlik suçluluğunun beslemeye devam etmektedir.

•**Yaş dağılımı (gençlik suçluluğu):** Adalet yönetimi ve bakışa orantılı olarak suç besleme ve tekerrür suç açısından 15-17 yaş grubu, tüm sanıkların %77-78'ini oluşturmaktadır. Buna rağmen Türkiye'de gençlere özel bir adalet sistemi (gençlik mahkemeleri, gençlik savcılıkları) bulunmamaktadır. Ayrıca teknoloji gelişmeler ile suçluluk açısından yeni bir paradigma söz konusudur. Bu süreçte artık suç tipleri değişmekte. suçlu profilleri değişmekte. risk alanları değişmektedir. Dijitalleşme, yapay zekâ, göç hareketliliği, sosyal kırılmalar gibi etkenler ile yeni yeni sorunlar üretilmektedir. Bunlar hep yeni sorunlar olduğu içinde suç ve suçluyla mücadele sadece klasik yöntemlerle yürütülemez. Yönetimsel boyut ise yetkinlik ve liyakat ile orantılıdır. bilimsellik konusunda ki uzaklık aynı zamanda oluşan boşlukların doldurulmasına yardım eder. Özellikle çocuk ve gençler açısından yönetimsel boyut ve uygulamala suçluluğu beslerken çekirdek grup ve gri alanlara yönelik yönetimde sosyal hizmetler ise önceliklidir.

•**Kovuşturma karar dağılımı (2025):** HAGB en yaygın karardır (%32,6) aynı zamanda sosyal hizmet eksenli uygulamalar hem gençlik suçluluğu besler hem de tekerrüre neden olur. Mahkûmiyet ise çekirdek grup ile de ilgili olup bu oran ise %28,6'dır. Beraat %18,8'dir. Çocukların her beşte biri beraat etmekte olup sistemin çocukların nasıl lekelendiğinin de kanıtıdır. Savcılık birimi ise yetkinlik ile önemli olup tekerrür açısından her üçte biri HAGB ile şans almaktadır.

8 <https://www.cocukkorumaturkiye.com/adalet-istatistikleri-2025-sorusturma-ve-kovusturma-evresinde-cocuk-ve-gencler-carpici-sayilar-anatomi-patoloji-ve-karsilastirmali-analiz/> Erişim 26.04.2026

•**KYOK oranı karşılaştırması:** Çocuklar için KYOK oranı (%54,4) yetişkinlerinkiyle (%55,3) neredeyse aynıdır.Ortada ÇHS ve ASŞ uygun bir bakış ve ortam yoktur.Diğer yandan “Dava açmaktan kaçınma” ilkesi (Pekin Kuralı 11.4) çocuklar lehine bir fark yaratmamıştır.Bu bilgiler çekirdek grup,gri alan gibi suç bilimi için önemlidir. Tekerrür suçluluğu beslemektedir. Türkiye de gençlik dahil halen kriminoloji bilimin olmaması ve de sosyal hizmetlerin dışlanması temel bir neden olmaktadır.

•**Yığılma ve iş yükü krizi:** Her iki evrede de devir oranları %40-48 arasında seyretmekte; dosyalar yıllarca sürmekte, çocuklar belirsizlik içinde damgalanmaktadır.Adalete karşı güveni sarmaktadır. ASŞ ve ÇHS ra rağmen üretilen araç ve araçsallaşma ile adaletten kopmasına yardım etmektedir.

Kolluk ve adalet sisteminin toplam çocuk yükü (2025):

- Güvenlik birimlerine gelen suça sürüklenen çocuk sayısı: **168.694**
- Güvenlik birimlerine gelen suç mağduru çocuk sayısı: **266.849**
- Adalet yönetimindeki tekil çocuk sayısı (şüpheli + sanık + mağdur): **1.031.121**
- Güvenlik birimlerine gelen diğer başvurular (tanık, kayıp, kimlik tespiti, intihar teşebbüsü): **543.538**

Sonuç olarak;

- Adalet sistemindeki ceza adalet yönetimine yönelik çocuklar açısından çoklanmış işlem toplamı (soruşturma 497.162 + kovuşturma 267.110): **764.272**
- **Güvenlik birimleri ve Adalet yönetimi ile birlikte Çocuk Koruma Kanunu kapsamında işlem yapılan genel toplam çocuk: 1.307.810** – bu rakam, Türkiye’deki çocuk nüfusunun yaklaşık %6’sının yılda en az bir kez adli veya koruyucu işleme konu olduğunu göstermektedir. Bunların arasında hapis cezası ele alındığında % 6-7 oranında bir çekirdek grup gençlik suçluluğu açısından öne çıkmaktadır.Gri alan konusundaki eksiklik ve bilgilerin şeffaf olmaması nedeniyle mevcut sayının en az 2, en fazla 3 kat olarak öngörülmesi mümkündür.

Kişinev Bildirgesi’nin 7(a) taahhüdü (“hakların hukuken ve fiilen güvence altına alınması”) gereği, gençlik suçluluğu açısından bu yığılma bir “iş yükü” değil, bir “insan hakları ,çocuk hakları ve sosyal haklar ihlali”dir.Anayasaya rağmen Avrupa Sosyal Şart’nın korunmaması ve geliştirilmemesi adaleti de etkilemektedir.

Çünkü:

Adalet yönetimi dahil evrensel bir araç olan sosyal inceleme raporu (SİR) olmadan verilen kararlar, çocuğun sosyal çevresini, ailesini, okul durumunu, arkadaş ilişkilerini, bağımlılık riskini hiçe saymaktadır. Bu, **Pekin Kuralları’nın 16.1 kuralına ve ÇHS’nin 40. maddesine aykırıdır.**

Bir çocuğun adalet sistemi içinde korunması, gelişmesi, haklarına fiilen erişebilmesi, öncelikle **doğru teşhis** konulmasına bağlıdır. Sosyal inceleme raporu (SİR), tam da bu işlevi görür: çocuğun ailesi, okulu, arkadaş çevresi, ekonomik ve kültürel koşulları ile bireysel gelişim özelliklerini analiz ederek bir **sosyal teşhis** koyar; bu teşhis üzerinden **riskleri yönetir** ve **hangi araç, yöntem, süre ve sorumluluklarla müdahale edileceğini planlar**. Suç yönetimi açısından daha da önemli olup tanı ve teşhis olmadan verilecek hiçbir tedbir veya ceza kararı, çocuğun üstün yararına uygun olamaz. Bu, "insan olma ve insanlık " hedefinin olmazsa olmazıdır.

Türkiye'nin taraf olduğu ve **Anayasa'nın 90. maddesi** uyarınca iç hukukta kanunlardan üstün bağlayıcılığı bulunan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (BMÇHS), Sözleşme'nin **Önsöz'ünde** atıf yapılan **Birleşmiş Milletler Gençlik Adalet Yönetimine Dair Minimum Standart Kurallar (Pekin Kuralları)** ve TBMM'nin **5547 sayılı Kanun'u** ile onaylanarak kanunlaşan **Avrupa Sosyal Şartı (AŞS)** (özellikle m.14, m.16, m.17), bu raporun **alanında eğitilmiş ve yetkin kişilerce (sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar)** hazırlanmasını zorunlu kılar. Pekin Kuralları Kural 16 "sosyal araştırma/inceleme raporu"nu, Kural 22 ise "özel eğitim" şartını getirmektedir.

Ne var ki, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) m.3'teki "sosyal çalışma görevlisi" tanımı, sosyal hizmet eğitimi almamış farklı lisans mezunlarını da bu yetkiyle donatmış; 2012 değişikliğiyle kapsam daha da genişletilmiştir. **Bu durum, SİR'in "teşhis" işlevini ortadan kaldırmakta, "risk yönetimi" yapılamamasına ve "müdahale planlamasının" şablonlaşmasına yol açmaktadır.** Daha da vahimi, **24 Aralık 2006 tarihli "Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik",** kanun metninde (ÇKK m.35) yer almayan bir düzenlemeyle **12-14 yaş grubu için SİR yanında hekim raporunu zorunlu kılarak SİR'i fiilen işlevsiz kılmış, Anayasa'nın 124. maddesine (yönetmeliklerin kanuna aykırı olamayacağı ilkesi) açıkça aykırı davranmıştır.** Aynı yönetmelik, 15-18 yaş grubunda SİR'in "**gerektiğinde**" alınmasını öngörerek –Kanun'da dahi "gerektiğinde" ibaresi bulunmakla birlikte– uygulamada SİR çoğu zaman hiç alınmamakta veya alınmama gerekçesi kararda gösterilmemektedir. **Bu iki yönlü yönetmelik düzenlemesi, koruyucu ve önleyici tedbirlerin tamamen yok sayılmasına ve çocukların yetişkinler gibi cezalandırılmasına, hatta tutuklanmasına yol açmaktadır.**

Diğer yandan adalet yönetim ve bakışın yanı sıra sosyal hizmetlerin dışlanması ile %60 oranında sistem dışına çıkan ve bu süreçte damgalanan,örselenen çocuktan bahsedilirken, hiçbir denetim, takip veya koruma tedbiri olmadan riskli ailesine ve sokağa geri gönderilmektedir. Bu, bildirgenin "sosyal dışlanma ile mücadele" taahhüdüyle doğrudan gelişmektedir.

ÇKK na rağmen savcılık bünyesinde çocuk bürolarının yaygınlaştırılmaması bir sorun kaynağı olup savcı başına düşen vaka sayısının 2.000-3.000'i bulması,

“etkin başvuru hakkı”nı (AİHS m.6, Anayasa m.36) ihlal etmektedir.Çocuk dostu adalet ilkelerine ve de ASŞ na özellikle uygun değildir.

Çözüm (Kişinev Bildirgesi’nin 7(a) ve 7(h) maddeleriyle uyumlu):

1.Öncelikle “gereğinde” ve “takdirinde” ibaresinin kaldırılmasıyla soruşturma evresinde SİR zorunlu hale getirilmeli (ÇKK m.35 değiştirilmeli).

2.Adalet yönetiminde en az 2.000 uzman savcı ve aynı sayıda sosyal çalışmacı istihdam edilmeli.

3.Kolluk düzeyinde alternatif çözüm mekanizmaları ve suçluluk açısından öne çıkan çekirdek grup ve de gri alan bağlamında % 20 oranında yoğunlaşmaya odaklanan ve risk yönetimini içeren yeni bir adalet yönetiminde adli sosyal hizmetlerin ayrıca yapılması gerekmektedir. (arabuluculuk, aile/okul yönlendirmesi) ile savcılığa intikal eden dosya sayısı %40-50 azaltılmalı.

4.Savcılık bünyesindeki çocuk büroları aktif hale getirilmeli; bu bürolar, 5395 sayılı ÇKK’nın 29, 30 ve 31. maddeleri uyarınca yeniden ve bağımsız ve de ilçe bazlı bir şekilde yapılandırılmalı, her il ve büyük ilçede yeterli sayıda uzman savcı ve sosyal çalışmacı görevlendirilmelidir.

5.Diversion uygulaması için sosyal hizmet konusunda eğitim almış kişiler tarafından karar verilmeden önce sosyal patoloji ve sosyal teşhis açısından zorunlu sosyal inceleme raporu ve üstlenilen görev bağlamında vaka sorumluluk ile de sosyal denetim (ÇKK md. 36-40) aktif hale getirilmeli .Pasif avukatlık hizmeti aynı zamanda aktif hale gelirken çocukların çifte standar içinde bakmasına yardım eden UNICEF açısından yapılan katkıların ,Çocuk Hakları Merkezleri dahil sorgulanması gerekli.

Kamu görevlileri açısından ÇKK.daki 44 maddeye yönelik cezalar ise indirimsiz olarak arttırılmalıdır.

1. 12-15 Yaş Grubu ve “Zorunlu Hekim Raporu”: Kişinev Bildirgesi’nin 7(d) ve 7(a) Taahhütleri Açısından Hukuksal Aykırılık

Anayasanın 124 maddesine rağmen 5395 sayılı ÇKK’da hiçbir dayanağı olmamasına rağmen,20 yıldan beri yönetmelik ve genelge düzeyinde 12-15 yaş grubu için “**zorunlu hekim raporu**” uygulaması dayatılmaktadır. Bu rapor, çocuğun “filin hukuki anlam ve

sonuçlarını algılama yeteneğini” tespit etmekte ve savcılık kararı dahil temel dayanağı haline gelmektedir.⁹

Koruyucu ve destekleyici tebirlerin ele alınması engellenmekte çocuk koruma sistemini yok etmektedir.Cezalandırma öne çıkmakta olup çocuklar ve toplum için koruma zannedilmektedir.Anayasal ödev ve görev bağlamında çocuk hakları ve ASŞ açısından sosyal hakları,insan hakları ile birlikte değersiz ve anlamsız kılmaktadır.

Kişinev Bildirgesi’nin 7(a) taahhüdü (“hukuken ve fiilen koruma”) bu uygulamayı açıkça ihlal etmektedir. Çünkü:

Kanunsuz bir uygulamadır. Anayasa’nın 38. maddesi (ceza sorumluluğunun kanuniliği) ve ÇHS’nin 40. maddesi (çocuk adaletinin usul güvenceleri) gereği, böylesi bir tespit ancak **kanunla** düzenlenebilir.

Yetki gasbidir. “İdrak gücü” tıbbi bir hastalık değil, **sosyal ve psikolojik bir gelişim sürecidir.** Bu tespit, çocuğu sosyal çevresiyle birlikte analiz edebilen **sosyal çalışması/sosyal hizmet uzmanının** görevidir. Pekin Kuralları’nın 16.1 ve 22. kuralı açıkça: “Sosyal inceleme raporu, eğitimli sosyal çalışanlar tarafından hazırlanır” demektedir.

Çocuğun katılım hakkını ve koruma boyutunu açıkça ihlal eder. Bildirgenin **7(d)** maddesi, çocukların karar süreçlerine katılımını öngörürken, akıl hastalığı ile ilgili yetkinlik açısından düzenlenen hekim raporu çocuğu bir araç, ve de pasif bir “muayene nesnesi” haline getirmektedir.

Ancak sosyal hizmetlerinin dışlanması ve adaletten kaçırılması bağlamında ASŞ’nı yok saymaya yönelik pasif avukatlık hizmeti ise halen UNICEF dahil temel bir sorun kaynağı olmaktadır.

Çözüm (Kişinev Bildirgesi’nin 7(d) ve 7(a) ile uyumlu):

Mevcut yönetmelik/genelgeler **derhal iptal edilmeli.**

12-17 yaş grubundakiler için , **sosyal inceleme raporu (SİR) kapsamında ve sadece sosyal çalışmacı tarafından** yapılmalı.

⁹ <https://www.cocukkorumaturkiye.com/yargi-reform-stratejisi-belgelerinde-ki-suca-suruklenen-cocuklar-icin-bazi-itiraflar-sosyal-hizmetlerin-dislanmasi-ile-adaletsizligin-onlenmesi-amaciyla-adalet-icin-ilgililere-acik-cagiri/> Erişim.26.04.2026

Hekim, **yalnızca akıl hastalığı, zihinsel engel veya algılama yeteneğini kalıcı etkileyen tıbbi bir durum** varsa devreye girmelidir.

2006 yılından beri kanuna aykırı olarak düzenlenen hekim raporu ile işleme ve karar alınmasıyla oluşan mağdur edilen çocuklar için TBMM dahil en azından bir özür borcu da beklenmektedir.

4. "Sosyal Çalışma Görevlisi" ve "Adli Destek Görevlisi" Tanımlarının Yarattığı Mesleki Erozyon ve Kişinev Bildirgesi'nin 7(a) Taahhüdü

ÇKK ile ve mevcut mevzuatta "Sosyal Çalışma Görevlisi" (SÇG) ve "Adli Destek Görevlisi" tanımları, sosyal çalışmacıları öğretmen, psikolog, diplomsız olmamasına rağmen pedagog gibi diğer meslek gruplarıyla aynı torbaya koymaktadır. Adalet yönetiminde kendi meslekleri dışında **bağımsız karar alma yetkisini ve özelliğini de ortadan kaldırmaktadır**. Oysa adalet yönetimdeki sosyal koruma yönelik **vaka yönetimi** ve **sosyal inceleme raporu** hazırlama yetkisi, ancak sosyal hizmet lisans eğitimi almış kişilere verilmelidir. Ayrıca adalet yönetiminde yer alan diploması olmayan pedagoglar ile ilgili yaşatılan bu hukuksal sorun sona ermelidir.

Kişinev Bildirgesi'nin 7(a) taahhüdü ("hakların fiilen korunması") gereği, bir raporun nitelikli olması için onu hazırlayan kişinin nitelikli olması şarttır. Halihazırda, "Sosyal Çalışma Görevlisi" veya "Adli Destek Görevlisi" unvanıyla görev yapan öğretmen, diploması olmayan pedagog veya psikologlar dahil kendi meslekleri dışındakiler tarafından sosyal inceleme raporunun gerektirdiği **sosyal teşhis, aile değerlendirmesi, risk analizi, vaka yönetimi** gibi becerilere sahip değildir. ASŞ'na ihlal edildiği gibi yaşam hakkının etkilemekte olup insan sağlık hizmet ve yönetimin de hekim olmayınca veteriner veya biyolog tarafından teşhis ve tedaviyi mümkün kılan bir durum halen söz konusudur. Çocuklar için Türkiye'ye yakışmayan bir durumu benimsemek ve ortaklık ise adaletten ve hukuktan kopmanında ilk adımı olmaktadır.

Çözüm:

"Sosyal Çalışma Görevlisi" ve "Adli Destek Görevlisi" gibi tanımlar acilen kaldırılmalı; adalet yönetimindeki rol ve görevler açık ve net olarak yeniden düzenlenmelidir.

Evrensellik ile öne çıkan yükümlülükler bağlamında özel bir yetki ve yetkinliğe sahip sosyal çalışmacılar , adli sistemde bağımsız ve bağlayıcı karar alma yetkisi ile donatılmalıdır (savcı ile eşgüdümlü ama mesleki olarak bağımsız).

Her sosyal çalışmacı, **her yıl en fazla 250 ocuk** için koordine dahil vaka yöneticisi/sorumlusu olarak görev yapmalıdır.

5. 5395 Sayılı KK'nın 36-40. Maddelerinin İşlevsizliği: Kişinev Bildirgesi'nin 7(a) ve 7(d) Taahhütleri

KK'nın "Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler" ve denetimi içeren 36-40. maddeleri dahil, uygulama ise halen işletilmemektedir.ASş dahil söz konusu ihaller ile birlikte sosyal hizmetler dışlanmaktadır.Adaletten koparılarak ocuk adalet sistemi yerine ceza adalet sistemi ne çıkarılmaktadır. Bir ocuk hakkında tedbir kararı verildiğinde bile, bu tedbirin uygulanıp uygulanmadığı, çocuğun okula devam edip etmediği, ailesiyle ilişkisinin nasıl olduğu, riskli arkadaş çevresinden uzaklaşıp uzaklaşmadığı **sistematik olarak izlenmemektedir.Kısaca adalet katlimana neden olabilmektedir.**

Kişinev Bildirgesi'nin 7(a) ("fiilen koruma") ve 7(d) ("ocuk katılımı") maddeleri, bu maddelerin yeniden canlandırılmasını zorunlu kılmaktadır. Ayrıca bildirgenin 7(h) maddesi, **yemel ve bölgesel makamlarla iş birliğini** ngrmektedir.

zm:

Harambee felsefesi (toplumsal dayanışma ve sıkı takip) esas alınarak, her ocuk için gerektiğinde kurumsal işbirlik içinde olunması ve ayrı bir **sosyal destek ekibi** oluşturulmalı (sosyal çalışmacı, aile, okul, varsa iş yeri, STK).

Denetimli serbestlik müdürlükleri yeniden sosyal hizmet eksenli ve de liyakat ile yapılandırılmalı; buralarda görevli personelin en az üçte ikisi sosyal çalışmacı olmalıdır.

Tedbire uymama durumunda, vaka koordinatörü **doğrudan savcılığa ihlal raporu** sunabilmelidir.

6. Yapısal zm: Müstakil Gençlik Ceza Kanunu ve Vesayet Makamının Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda Yapılandırılması

Mevcut Türk Ceza Kanunu içinde söz konusu gruplaşma ile yetişkinler gibi yaş indirimleri yaparak çocuklar için adalet mümkündür.Halbuki ocuk ve gençler için ayrı ayrı cezalar öngörülürken eğitim ve sosyal koruma her açıdan öncelik olmalıdır. Yapısal sorunlar gzlmeden cezaların artırılması, aksine sorunların daha da derinleşmesine neden olur.

Kişinev Bildirgesi'nin 7(a) taahhüdü ("yasa ve politikaları kabul etme") gereği, radikal bir yapısal değişim şarttır.

Öneri 1: Müstakil "Gençlik Ceza Kanunu" çıkarılması

12-14 yaş: Çocuk koruma sistemi kapsamında ve tamamen eğitim ve sosyal koruma odaklı; ceza soruşturması başlatılamaz, sadece koruyucu tedbirler uygulanır.

15-17 yaş:Çocuk yerine gençlik adalet yönetimi bağlamında koruma sisteminin dikkat edildiği ve eğitim dahil asgari kurallara dayalı gençlik adalet odaklı; kamu davası son çare; diversion, onarıcı adalet, sosyal hizmet müdahalesi önceliklidir. Ceza son çare olmalı ve uyarı dahil çeşitli yaptırımlar gelişmelidir.

18-21 yaş: Genç yetişkin rejimi; ceza infazı eğitim ve meslek edindirme ağırlıklı yapılıır.

Öneri 2: İdari Vesayet Makamı (Çocuk , Genç Yardım ve Koruma Dairesi) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulmalıdır.

Sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı bağlamında ki sosyal hizmetler yönetimi açısından kabahat suçlar dışındaki tüm vakalar, yargı dışı idari **İdari Vesayet Birimi** tarafından ele alınır. Bu model gençlik savcılık birim dışında ikinci bir modelin birlikte ele alınmasını gerekmektedir. Bir asırdan beri Roma Hukuk sistemi bağlamında ve Medeni (Yurttaş) hukuk kapsamında olması gereken bu birim halen eksik olup , **Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı, bağımsız bütçeli ve özerk bir daire** olarak yapılandırılmalıdır.Ceza kanun ile de ilişkilendirilmelidir.Anglo-Sakson sistem fark ve özelliğın dikkat edilmemesinin yanı sıra bu yönde ve her açıdan yoğun bir körleşmede söz konusudur. Bu körleşme ve eksiklik,kuralsızlığı besleyerek ve sosyal hizmet gibi evresnel bir aracın yok sayılması ile de yapısal bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bununda ötesinde özellikle 2004 yılından beri insan hakları ,çocuk hakları ve sosyal haklar açısından hukuksal bir sorun olarak halen devam etmektedir.

Adalet hizmetinde ki sosyal korumaya yönelik iki modelden biri olan savcılık hizmetinde ki çocuk bürolarında ki sosyal hizmet ile ilgili görevin bir kısmının deviri ile söz konusu olan ikinci model için de Çocuk hizmetleri Genel Müdürlüğü ise ilgili birimdir. Birinci model ise gençlik savcılık modeli olup Kaynak Kanunlar ve gelişmelerin yanı sıra Pekin Kurallarına dayalı her iki model için rol ve görevlerin açık net olmasıyla da ancak yapılabilir.

Sosyal hizmetler yapılanması ise Avrupa Sosyal Şartı'nında karşılığı olup koruma ve yardıma yönelik bu daire,il ve gerektiğın ilçe bazlı olarak her birimde birer ve nitelik ile sosyal

çalışmacı ,hukukçu ve psikolog ile oluşan bir kurul ve vaka sorumluları ile birlikte bir yapı ,kaynak kanun ve bir asırdan beri süre gelen bu ikinci model ile de yapılandırılır.

Çocuk ve gençler hakkında **ceza soruşturması başlatmadan ve sosyal çalışmacı tarafından sosyal inceleme raporuna dayalı olarak** "koruma ve destek planı" birlikte hazırlanır; çocuk plana uyarsa dosya kapatılır veya uymazsa dahil savcılık ile birlikte karar verilebilir. (Almanya Modeli) İl ve idari işlem açısından ise 2/3 oranlı sosyal çalışmacı olmak üzere bir üst kurul birlikte ele alınmalıdır.

İtiraz yolu kararın özellik ve türüne göre hem idare hem de aile mahkemesidir. Ceza adalet sistemi bağlamında 14 yaş üstü gençler için ise gençlik mahkemesi ve üst mahkemesi.

Böylece Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde "Gençlik Dairesi" (Jugendamt benzeri) kurulması ve,

Milli Eğitim Bakanlığında ise okul sosyal hizmeti zorunlu hale getirilmeli; her okulda en az bir sosyal çalışmacı görevlendirilmelidir.Bağımsız ve tarafsız konumda olmalıdır.

Bu daire, Vesayet Makamı ile eşgüdümlü çalışmalı; tedbir kararlarının uygulanmasından sorumlu olmalıdır.

Her iki yapıda bağımsız bütçesi de olmalıdır.

7. İzleme ve Süreklilik: Kışinev Bildirgesi'nin 7(g) ve 7(j) Taahhütleri

Bildirgenin **7(g)** maddesi, Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin kararlarının takip edilmesini; **7(j)** maddesi ise Yüksek Düzeyli Konferansların sürekliliğini öngörmektedir. **Bu, TBMM Araştırma Komisyonu'nun geçici bir yapı olmaktan çıkarılıp kalıcı hale getirilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir**

Öneri:

TBMM bünyesinde kalıcı bir "Çocuk Hakları İhtisas Komisyonu" oluşturulmalı. Ayrıca "Sosyal Haklar İhtisas Komisyonu" oluşturulmalıdır.

"Suça sürüklenen çocuk" tanımı iptal edilmeli ve her yıl düzenli olarak suça karışan veya yönelen çocuklara ve gençler ilişkin veriler toplanmalı ve raporlanmalıdır. Ayrıca gençlik kriminoloji için merkez kurulmalıdır.

Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin Türkiye hakkındaki kararları (özellikle çocuk hakları, eğitim, sağlık, barınma alanlarında) düzenli olarak takip edilmeli ve gerekli yasal-idari düzenlemeler yapılmalıdır.

SONUÇ: KİŞİNEV BİLDİRGESİ TÜRKİYE İÇİN BİR YOL HARİTASIDIR

Sayın Başkan, değerli komisyon üyeleri,

Avrupa Konseyi Kişinev Bildirgesi (2026), sosyal hakların korunmasını demokrasinin geleceğiyle doğrudan ilişkilendirmekte ve özellikle **çocukların ve gençlerin en savunmasız, güçsüz ve korumasız grup olduğunu** vurgulamaktadır. Bildirgenin **7(a)** (hakların hukuken ve fiilen korunması), **7(d)** (çocuk katılımı), **6(c)** (yoksullukla mücadele) ve **7(g)** (izleme) maddeleri açısından, Türkiye'nin suça katılan çocuklar sorununa müdahalesi için öncelikle sorunun gençlik sorunu olduğu yönünde bir yüzleşmeye de ihtiyaç duyulmaktadır. Şimdiye kadar söz konusu tanımlar ve kavram kargaşaları dahil ele alınmasıyla da **somut, bağlayıcı ve acil bir çerçeveye** sunmaktadır.

TBMM Araştırma Komisyonu'nun 2024-2025 verileri, Türkiye'nin bu alanda ciddi eksiklikleri olduğunu göstermektedir:

Savcılıkta en az %230 yığılma ve SİR'siz kararlar → **7(a) ihlali.**

12-15 yaşta kanunsuz hekim raporu dayatması → **7(a) ve 7(d) ihlali.**

Çocuk katılım mekanizmalarının olmaması → **7(d) ihlali.**

ÇKK md. 36-40'ın işlevsizliği → **7(a) ihlali.**

Geçici komisyon yapısı → **7(g) ve 7(j) ihlali.**

Bu nedenle, komisyonunuzun nihai raporunda aşağıdaki başlıkların mutlaka yer almasını ve derhal yasalaşmasını talep etmeyi gerektirmektedir:

1Soruşturma evresinde SİR zorunluluğu ve savcılık yığılmasının çözümü için **2.000 uzman savcı + sosyal çalışmacı** istihdamı; ayrıca **savcılık bünyesindeki çocuk bürolarının 5395 sayılı ÇKK'nın 29-31. maddeleri uyarınca aktif hale getirilmesi.**

2.12-15 yaş hekim raporu uygulamasının kaldırılması

3."Sosyal Çalışma Görevlisi" ve "Adli Destek Görevlisi" tanımlarının iptali ve sosyal çalışmacıların bağımsız karar yetkisiyle donatılması.

4.ÇKK md. 36-40'ın aktif hale getirilmesi ve Diversion sonrası zorunlu sosyal denetim.

5.Müstakil Gençlik Ceza Kanunu çıkarılması ve **İdari Vesayet Birimi 'nın (Çocuk Genç Yardım ve Koruma Dairesi) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde kurulması.**

6.MEB 'da Okul sosyal hizmetinin zorunlu hale getirilmesi.

7.TBMM Çocuk Hakları İhtisas Komisyonu' kalıcı hale getirilmesi ve Sosyal Haklar İhtisas Komisyonu kurulmalı

Ekteki yer alan bilgiler ile birlikte tarihe not düşmek, sorumluluk almayı gerektirir. **Kişinev Bildirgesi'nin 5. paragrafında dendiği gibi: "Sosyal haklara yatırım yapmak, demokrasinin geleceğine yatırım yapmak anlamına gelir."** Çocuklara yapılacak yatırım ise bu yatırımın en acil ve en verimli alanıdır.

Bu sorumluluğu üstleneceğinize olan inancım, saygılarımla arz ederim. 27.04.2026

SHU Nihat Tarımeri ¹⁰

EK BİLGİLER :

1.<https://www.cocukkorumaturkiye.com/adalet-istatistikleri-2025-sorusturma-ve-kovusturma-evresinde-cocuk-ve-gencler-carpici-sayilar-anatomi-patoloji-ve-karsilastirmali-analiz/>

¹⁰ Zürih Gençlik Savcılığı (Eski) Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı-Sosyal Çocuk Koruma Türkiye (Koordinatör) ntarimeri@gmail.com

2.<https://www.cocukkorumaturkiye.com/yargi-reform-stratejisi-belgelerinde-ki-suca-suruklenen-cocuklar-icin-bazi-itiraflar-sosyal-hizmetlerin-dislanmasi-ile-adaletsizligin-onlenmesi-amaciyla-adalet-icin-ilgililere-acik-cagri/>

3.<https://www.cocukkorumaturkiye.com/cocuklarin-korunmasi-ve-adalet-icin-kamuoyu-duyurusu/>

4.<https://www.cocukkorumaturkiye.com/cocuk-korumama-kanunu-1/>

5.<https://www.cocukkorumaturkiye.com/> Erişim. 27.04.2026